

κρίνει, ὅσω καὶ ἐξώθεν δὲν ἔλλειψαν αἱ παρορμήσεις καὶ αἱ διαφωτίσεις. Τῷ 1861, ὁ πρίγκιψ Joinville, ὁ νουναγῆς καὶ πεπαιδευμένος υἱὸς τοῦ Φιλίππου, καὶ πεπειραμένος ναύτης, ἀπεκάλει ἀπομύρωσαν τὴν προσπάθειαν τῆς Ἑλλάδος, ὅπως καταστῆ ἡπειρωτικὴ Δύναμις. «Μεθ' αὐτὰ ἂν δαπανήσῃ ἡ Ἑλλάς,» ἔλεγε τότε, «εἰς αὐτὰς αἰσιν στρατῶν κατὰ ξηράν, μόλις θὰ καταστῇ ἀδεκάτη τετάρτη ἢ δεκάτη πέμπτη στρατιωτικὴ Δύναμις ἐν τῇ Εὐρώπῃ· ἀλλ' ὅμως δαπανώσα εὐστόχως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ αὐτῆς, ὅ,τι ἀτάκτως ἀναλίσκει εἰς ἀγόνους προσπάθειαις, δύναται, ἐντὸς ἑξαετίας χρόνου, νὰ καταστῇ τριτοβάθμιος ναυτικὴ Δύναμις. Καὶ μὴ τοιαύτη Δύναμις,» προσέθετεν, «εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Ἀνατολῆς ἤθελεν ἔχει τοσαύτην σημασίαν, ὥστε πάντα τὰ εὐρωπαϊκὰ Κράτη ἤθελον περιποιοῖσθαι τὴν Ἑλλάδα, καὶ οὐδὲν θ' ἀπεφάνιζον περὶ τοῦ ἀνατλιτικοῦ ζητήματος, ἂνευ τῆς ἀδείας καὶ ἂνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς Ἑλλάδος.»

Ἀλήθειαι πάντα ταῦτα, αἵτινες ὅμως δυστυχῶς παρωράθησαν καὶ ἡμελήθησαν, εἰ καὶ πικρὰ διδάγματα ἔπρεπε ν' ἀνοίξωσιν ἐπὶ τέλει τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν, ὅπως διακρίνωμεν πρὸς τίνα σημεῖα ὀφείλομεν νὰ στραφῶμεν, καὶ ἐπὶ τίνα στοιχεῖα ν' ἀναπτύξωμεν τὴν δραστηριότητα, ἥτις εὐτυχῶς δὲν ἐλλείπει ἀπὸ τοῦ Ἑθνικοῦ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ὅμως δὲν ἔτυχεν εἰσέτι διευθύνσεως νοήμονος.

Τὰ Ἑθνη δὲν ζῶσιν ἡμέρας καὶ ἔτη, ἀλλ' ἐπὶ αἰῶνας. Ἡ Ἑλλάς, ἀμελήσασα τὰ κύρια, μέχρι σήμερον, ἂν ἐξυπνήσῃ, τοῦλάχιστον τώρα, καὶ πάλιν καιρὸν ἔχει ν' ἀναδειχθῇ, ὅταν ἡ θέσις τῆς καὶ ἡ διακόσμησις ἢ φυσικὴ αὐτῆς ὑποδεικνύουσι τῷ σπουδαίῳ κριτῇ τῶν ἀνθρωπίνων. Μήποτε δὲ λησμονεῖ ὁ Ἕλληνας τοῦ ἰθ' μετὰ Χριστὸν αἰῶνος, ὅτι Πατρίδα ἔχει αὐτὴν ἐκείνην, ἣν οἱ Μύριοι ὑπὸ τὸν Ξενοφῶντα ἐχρῆσαν, ἀπὸ τοῦ ὄρους τῆς Θήκης, τὴν *Θάλασσαν*. «Ὅτε εἶδον αὐτὴν, παράφοροι ἐκ χαρᾶς ἀνεβόησαν, *Θάλαττα! Θάλαττα!* καὶ, ὡς ὁ ἡλικυὸς Ξενοφῶν γράφει, «περιέβαλλον ἀλλήλους καὶ στρατηγούς καὶ λοχαγούς δακρύοντες». Τὴν θάλασσαν, καὶ μακρόθεν μόνον ἰδόντες, ἔκριναν ἑαυτοὺς σωθέντας, ἔβυσαν δὲ εὐχαριστήρια τῷ Θεῷ· καὶ οἱ στρατιῶται, κομίσαντες λίθους «κολωνὸν μέγαν ἐποίησαντο», εἰς μνημόσυνον τῆς ὥρας, καθ' ἣν, μετὰ περιπέτειας τόσας καὶ δεινοπαθήματα τηλικαῦτα, ἔπανείδον τὸ στοιχεῖον τῆς δυνάμεως καὶ τῆς δόξης αὐτῶν.

T. FLAHERTY.

Ἀπὸ τοῦ 1476, ὅτε ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν βιβλίον, μέχρι τοῦ 1832 ὑπελογίσθη, ὅτι ἐξεδόθησαν περὶ τὰ 1750 ἑλληνικὰ βιβλία.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΟΥΤΣΟΣ

«Εὐτυχεῖς οἱ λαοί, ἔγραφε πρὸ τεσσάρων ἐτῶν γάλλος φιλέλληνας, οἱ τηροῦντες ἔτι ἐν τοῖς μυχοῖς τῆς καρδίας των τὴν φλογερὰν ἐκείνην καὶ μεγαλοῦργον ἀγάπην τῆς πατρίδος, φιλέτρως ἐν τῇ δυστυχίᾳ αὐτῆς, καὶ μᾶλλον ἀγαπητῆς ἐν τοῖς κινδύνοις τῆς! Εὐτυχεῖς οἱ ποιηταί, οἱ τὴν πατρίδα ὑπόθεσιν τῆς ᾠδῆς των ἐκλέγοντες, οἱ γενναίως μὲν πρῶτον διὰ τῶν ὀπλων προμαχίσαντες τῆς χώρας των καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς κατακτήσαντες, εἶτα δὲ καὶ ὑμνήσαντες αὐτήν! Διὰ τοῦτο ἀγαπῶμεν καὶ τιμῶμεν τὴν ποίησιν τῆς νέας Ἑλλάδος καὶ τοὺς ποιητὰς αὐτῆς. Δὲν εἶνε πάντες βεβαίως ἔξοχοι, ἀλλ' εἶνε ὅμως πάντες ἄξιοι τοῦ ἡμετέρου θαυμασμοῦ καὶ τῆς τιμῆς ἡμῶν, διότι πάντες ἠσθάνθησαν πάλλυσαν τὴν καρδίαν των ἐκ τοῦ μεγάλου καὶ ἰσχυροῦ ἔρωτος τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας.»

Εἰς οὐδένα ἴσως τῶν ποιητῶν τῆς νέας Ἑλλάδος δύναται νὰ ἐφαρμοσθῶσι δικαιοτέρον αἱ τελευταῖαι αὐταὶ φράσεις τοῦ γάλλου φιλέλληνας, ἢ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον Σούτσον, διότι οὐδεὶς αὐτοῦ πλειότερον συνέδεσεν ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ τὴν ἀγάπην τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς πατρίδος τὸν ἔρωτα. Καὶ αὐτὰ δὲ τοῦ δημοσίου τοῦ βίου τὰ ὀλισθήματα, ἅτινα μετὰ δικαίας αὐστηρότητος καταμέμφονται αὐτὸν οἱ ἀπαθείς ἱστορικοὶ, προῆλθον σχεδὸν πάντα ἐκ τοῦ νοσηροῦ πολλάκις παροξυσμοῦ τοῦ δυσπαλάκτου ἐκείνου ἔρωτος. Πᾶσα σχεδὸν σπουδαία τοῦ πολιτικοῦ βίου τῆς νέας Ἑλλάδος περιπέτεια ἔσχε ποιητικὸν παραστάτην τὸν Ἀλέξανδρον Σούτσον, ἀπὸ τῶν τελευταίων ἐτῶν τοῦ μεγάλου ἀγῶνος τοῦ 1821 μέχρι τοῦ ἀτυχοῦς ἐκείνου κινήματος τοῦ 1854 καὶ τῶν συνεπειῶν αὐτοῦ. Οὕτω δὲ τριάκοντα ὄλων ἐτῶν ἑλληνικὴ ἱστορία συνδέεται ἀναποσπάστως μετὰ τοῦ βίου τοῦ ἡμετέρου ποιητοῦ, καὶ ὁ θέλων ἐπαρκῶς νὰ σχολιάσῃ τὰς κατὰ τὸ πλεῖστον πολιτικὰς αὐτοῦ καὶ πατριωτικὰς ποιήσεις ἀνάγκη ἔχει ἀπαραίτητον νὰ δανεισθῇ τὰ σχόλια ἐκ τῆς νεωτέρης πολιτικῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος, καὶ ταύτην σχεδὸν νὰ διηγηθῇ, τὴν ζωὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου Σούτσου διηγουόμενος.

Τὸ καθ' ἡμᾶς δὲν δυνάμεθα, ἐννοεῖται, οὔτε ἐπιτετραμμένον ἡμῖν εἶνε νὰ προέλθωμεν εἰς τοσοῦτον λεπτομερείας περὶ τὴν ἡμετέραν βιογραφικὴν ἀφήγησιν, μῆτε νὰ ἀναχθῶμεν εἰς τὸ σκελετόμενον ἔτι πέλαγος τῶν ἱστορικῶν ἐκείνων γεγονότων, ἅτινα, καίτοι πρὸ εἴκοσι καὶ τριάκοντα ἐτῶν διαδραματισθέντα, ἀνήκουσιν ὅμως ἔτι εἰς τὸ παρὸν μᾶλλον ἢ τὸ παρελθόν· θέλομεν ὅμως κατ' ἀνάγκην σταματήσει μικρὸν εἰς ἐκεῖνα ἐξ αὐτῶν, ἅτινα ἀποτελοῦσι τοὺς